KRONIKA VYSTĚHOVALCŮ NA RUS V LÉTECH 1856-1862.

SEPSAL JAN ŘIMOVSKÝ
UČITEL V ČECHOHRADĚ

V letech padesátých a šedesátých minulého století probudil se ve východních Čechách vystěhovalecký ruch tak mocně, že četné rodiny opouštěly vlast ubírajíce se v několika hromadných výpravách na Rus, v naději na hojnost plodné půdy v řídko obydlených krajích širé Rusi, která umožnila by jim lehčí výživu a zaopatření svých dětí.

První hromadná výprava podniknuta byla roku 1856 na výzvu krymských statkářů na polní práce. Výpravu vedli krajané Braun a Tišar, vrátivší se s prohlídky první Krymu, druhý Volhně. Této výpravy súčastnilo se nejvíce krajanů z okolí České Třebové, Žamberka, Pečína a to nejen chudá část obyvatelstva ale i několik zámožných rolníků.

Výprava sledovala přes Bratislavu po Dunaji do Galace, odtud přes Oděsu v Simferopol.

V Simferopolu výprava očkávána statkáři kteří přijímali po 10-15 rodin na práci. Všude obdivována česká práce, mnozí rolníci přivezli své pluhy, hospodářské nářadí a koňské postroje. Při příjezdu na místa koupili si koně a svým potahem a nářadím pracovali. O vyšší životní úroveň českého rolníka statkáři se nestarali, špatná a nezvyklá strava, stuchlá mouka, zkažené maso a ryba, ubytování v kůlnách a zemljankách, mělo za následek častá onemocnění a mnoho úmrtí krajanů. Celodenní úmorná práce, neznalost jazyka a poměrů donutilo krajany na čas trpěti a poddati se osudu. Pouze krajanům u statkáře Žálioe (poláka) žilo se lehčeji. Tamtéž pracující krajan Josef Košta, rolník ze Lhotky u České-Třebové, upozornil ruské úřady na nesnesitelné poměry českých vystěhovalců a exploataci jich statkáři. Dobyl se toho, že úřady vyslaly vyšetřující komisi na místa. Za nedlouho po vyšetřující komisi přibyl carský úředník z Livadie, kde tehdy car meškal, poručil statkářům propustiti veškeré Čechy z práce a převezl je na carskou zemi v bývalou tatarskou osadu (tureckých státních příslušníků) Kurman-Kermenči, kde krajané rozděleni ve čtyři skupiny. První skupina osadila Kurman-Kermenči, druhá Žadru, třetí Kirej, čtvrtá Žávu.

Vláda přidělila po 12 desjatin země na duši a každý hospodář obdržel peníze na nákup páry koní, jedné krávy a vozu,

vydala obilí k setí a zásobovala všech moukou, jáhlami, zemáky a zelím, až do sklizně nové úrody. Započal nový ruch v těchto osadách. Zpočátku bydlelo 6–7 rodin v jedné chýši, avšak hnedle po ukončeném setí, přistoupeno k stavbě domků na které vláda vydala potřebné dřevo.

Krajané osadu Žadru přejmenovali na Bohemku, Kičej na Tábor a Záru na Alexandrovku v čest caru který svým úkazem osvobodil je z ruk statkářů a dal jim půdu.

Častěji přijížděl z Jalty carský úředník aby prohlédl život a práci Čechů. Práce a píle Čechů dávána za příklad celému okolí. Z pustých tatarsko-bulharských osad vznikly čisté a úpravné vesnice. Půda vydávala bohatou úrodu, vzmáhal se a vynikal blahobyt krajanů nad okolní obyvatelstvo. Po stížnosti carskému úředníku některými krajany, že se jim nedostává země, uvelićen příděl do 15ti desjatin na duši.

Jakmile pronikly zprávy do Čech o osazení se Čechů v Krymu a o hojnosti bezplatné úrodné půdy, započala hojné stěhování příbuzných rodin na Krym a konečně pořádání celé výpravy, co mělo za následek že již v 1862. roku nedostávalo se země stále přibývajícím, jelikož veškerá státní země byla rozdána. Nejvíce byla přelidněna Bohemka, proto vláda nabídla aby část obyvatel se přestěhovala na státní pozemky do jiného kraje. Zvoleni byli krajané Košta a Písař k prohlídce vládou ukázaných míst, kteří ihned se vydali na obhlídku. Zalíbila se jim země v blízké Tavrii, 19 km. od města Melitopolu v travnaté stepi, kam přestěhovali se všichni kterým se nedostalo přídělu a z usedlých Košta.

V tu dobu přibyla nová velká výprava z Čech, která z Galace putovala povozy z bázně před mořskou jízdou a po velikých svízelích, z utrpeních a zájiždkách po Krymu konečně napravena do Melitopolu. Společně vykopány studně, pořízené stany a utvořené chýše. Se stavbou domků započato až po zasetí.

Nově založené osadě dán název Čechohrad.

Velké úrody, dostatek pastvin, dobrý odbyt v blízkém

městě nápomáhal ku vzrůstu hospodařství, chováno více dobytka, ovcí a drůbeže tak, že za krátko život krajanů plynul v blahobytu. Vystavěna škola, povolán učitel Horák, z Čech.

Po ukončení války s Pruskem krajan Košta naložil dvě fůry ovčí vlny a vez ji do Čech, aby ji vyměnil za železné nádobí, které v Rusku nebylo. Jeho příjezd do rodného kraje a vyprávění o přídělech carské půdy a bohatých úrodách, dalo podnět k novým menším výpravám na Rus.

Tyto výpravy bloudily od jedné české osady k druhé, neboť do jejich příbytí veškerá volná země byla již rozdána. Toto cestování z místa na místo na vozech bylo velmi obtížné a nákladné. Z těchto vystěhovalců ubytovalo se 27 rodin v Čechohradě. Někteří najmuli sobě pozemky po 15 rub. desjatinu, ostatní pracovali u zámožných rolníků.

Usneseno podati žádost k caru o příděl země všemi bezzemci, s napsanou žádostí vyslán němec Schröder do Jalty, kde krajan Frant. Hýbl z České Třebové měl restauraci a jeho přičiněním byl vpuštěn do carské zahrady, kde se mu podařilo vručiti žádost caru. Při vycházení ze zahrady byl tajnou policií arestován a na podniknuté krajanem Hýblem kroky propuštěn a obdržel poukaz na volnou zem u Chersonu. Tuto zemi však osadil pouze němci.

Když krajané poznali že byli podvedeni, vysláni krajané Pavlíček a Jedlička s novou žádostí k caru do Petrohradu, k caru však připuštěni nebyli, nýbrž celý měsíc drženi v min. vnitra, až konečně obdrželi povolení k osazení volných míst okolo Ufy, Samary a Orenburku. Mnozí báli se veliké vzdálenosti a strašeni jsouce okolními němci, že tam jsou veliké zimy, divocí Kirgizové a Baškirci, stále otáleli s osazením. Němci však neleniti vyslali delegáty do ukázaných Čechům míst a zaujali tyto pro německé kolonie.

Sedm rodin odstěhovalo se za Poltavu na statek knížete Kočubeje kde obdělávali jeho půdu pouze za čtvrtý díl úrody. Po třech letech vrátilo se šest rodin zpět do Čechohradu.

Osmnáct rodin odstěhovalo se do Feodosie kde jimi zakoupený od banky velkostatek společně s Tatary po

70. rub. desjatina, vodní mlýn a živý i mrtvý inventář na roční splátky. Po příbytí na místo, banka nechtěla kupní smlouvu podepsati jinak než když bude sestavena pouze na jednoho Čecha a jednoho Tatara, s čím ostatní nebyli souhlasní a ták dané zádavky vyžádány zpět. Krajané Sršeň a Rubka vysláni do Majkopu, kde nabízena k prodeji země. Tito skutečně zemi zakoupili po 35 rub. desjatinu, aniž dříve zem prohlédli a smlouvu učinili. Jaké bylo překvapení všech když dojeli na místo a našli jen bažiny, křoviska a les. Mnozí dali poslední hotové peníze na zádavek. Nastala hádka za které krajan Baxa shozen s pavlače Iho patra a po čtrnácti dnech zemřel.
Když nebylo jiného vyhnutí přistoupeno k mýtění a setí a stroubeny narychlo domky. Za krátko onemocněla většina zimnicí a úplavicí, krajan Janeček obsluhoval všech nemocných a opatroval dobytek. Všichni starší třicetipěti let zemřeli, ostatní stále jsouce trýzněni nemocemi, zanechali domky a vrátili se jako úplní trosečníci do Čechohradu.

Z jara stihla obec krutá rána vypukl dobytčí mor který zle řádil a žádné prostředky proti němu nepomáhaly tak, že záhy padl veškerý dobytek. Následovalo suché léto, že mnozí nesklídili ani tolik, kolik zaseli a to ještě zrní nehodné jak k jídlu, tak setbě, plné plevele. Rozmnožilo se mnoho syslů a polních myší. Mnozí krajané prodávali pozemky, jiní se silně zadlužili u majetných tak, že z hospodářů stali se úplně závislými na zámožných, nemluvě o bezzemcích. Uhodila krutá zima, za které ztráveny sporé zásoby, k jaru zavládla obecná nouze tak, že nikdo nevěděl co počíti.

V březnu svolána schůze na které žádáni tři nejzámožnější sousedé o pomoc opatřením semene pro všechny, což ti učinili. Dále usneseno požádati vládu o pomoc na stravování všech. Při sestavování žádosti přinesena učitelem Horákem zpráva, že právě car Alexandr II. byl ubit. Zpráva tato všech ohromila a zděsila, neboť znali jeho dobrotu a velkomyslnost. Žádost odložena a místo ní odeslána soustrastná telegrama, v které zároveň vysloven hnus nad bídným činem nihilistů.

Později dostavila se vládní pomoc stravovací akcí, která zmírnila kritický stav mnohých krajanů; obdrženo obilí k setí, a s novou nadějí očekávána nová úroda. Bohužel ani nová úroda nepřinesla úlevy, obilí častými dešti a krupobitím úplně zničeno.

Okresním úřadem povoleno bezzemcům jíti žebrat za okruh 50. km., co tito s těžkým srdcem učinili. Náhoda přivedla je na velkostatek millionářky Falcfejnové, která vydala každému po 15 mír obilí, 5 publů a úpřež na koně; a krajané s novou nadějí v budoucno vrátili se do Čechohradu.

I třetí rok byl neúrodný a neštěstí dovršeno, když část dřevěných statků lehla popelem se vším, co bylo v nich.

Někteří počali se domlouvati, aby opustili nehostinnou osadu, kde je stíhá nehoda za nehodou, kde nezbytně pozbudou všeho. Byli to hlavně pohořelí, zadlužení a bezzemci, posledních některý zámožní rolníci vyháněli z Čechohradu. Hodlajících opustiti Čechohrad bylo čtyřicet rodin. K návratu do staré vlasti nebylo chuti, vidouce, že za zbytek jmění by v Čechách nic nepořídili. Poptáváno se v okolí i ve městě po vhodném místě.

V Melitopolu na trzích byli Čechové dobře známí a často přicházel k nim v trhu mladý, pečlivě ustrojený Rus, který vždy vlídně s každým rozmlouval a vyptával se na poměry v české osadě. Byl to syn velkostatkáře, Štěpán Romanenko z Besarabie, který trávil pět let v Melitopolu pod policejním dozorem, za účastenství v nihilistickém hnutí; jeho bratr advokát Gerasim odbýval si trest v Turkestanu. Když uslyšel stížnosti Čechů, že se jim valně nedaří a že hodlají opustiti Čechohrad, nabídl jim aby se uchýlili na panství jeho otce v Tatar Baurči v Besarabii, kde jeho otec má veliký dvůr a rozsáhlé pozemky a melerád jim odprodá levně tolik dobré půdy kolik si jen budou přáti.

Nikdo mu však valně nevěřil, až když učitel Horák který se s ním často stýkal předložil ostatním týž návrh, uvažováno o něm a zvoleni dva zkušení krajané rolník Horák a Košta, kteří s plnou mocí vypraveni do Besarabie, aby vybrali vhodné pozemky a smluvili jich cenu.

Starý Romaněnko s radostí přijal důvěrníky kupců, byl velice zadlužen a statek jeho byl založen v Pozemkové bance v Bukurešti, která držela na statku svého sekvestora již po kolik let. Tento dbal pouze o svůj zisk, o banku dbal jen potud aby dostala úroky a on čím déle mohl zůstati na statku, kde se nechal s celou rodinou živiti.

Statkář ujistil důvěrníky, že dostane se jim nejlepších pozemků za levnou cenu, běželo mu o to aby si prodejem ulehčil a zbavil se sekvestora. Poručil svému správci aby nejsvědomitěji dbal o důvěrníky Čechu, jako o hosty a seznámil je se všemi poměry. Co Košta odpočíval ve dvorci, smluvil se Horák se správcem, že bude odkoupeno 2000 des. pozemků a o odměně, bude-li kup uskutečněn a to po 1 rub. z desjatiny, které obdrží ne penězi ale 40 des. země. Pozemky smluveny po 50 rub. des.. Umluveno, že stačí dáti za každých 20 des. 56 rub. ostatní, že mohou býti úrokovány bukureštské bance. Za tři ztrávené dni v Tatar-Baurči nepřišli poslové do okolí aby prohlédli důkladně pozemky, prohlédli pouze sad a vinici statkářovu a jeho úrodu na polích. Cestou ukazovány jim pouze roviny. Hluboké rokle zarostlé byly křovím tak, že po běžném pohledu krajina zdála se pouze vlnitá.

Po návratu důvěrníci vylíčili smluvené pozemky co nejlépe, jak úrodnost, polohu, vinice, zahrady i les, tak, že krajánům zdálo se to učiněným rájem.

Počato horlivě upisovati desj. a skládati závdavky, zámožní půjčovali těm, kteří ani na závdavek neměli.

Vysláni opět Košta a Horák do Tatar-Baurče, kde v přítomnosti velkostatkáře a správce vručen sekvestoru peníze, které tento nerad přijal a potvrdil poslům, neboť tím musel opustiti velkostatek.

Při loučení s velkostatkářem tento s radostí, že zbaví se nemilého hosta, daroval sekvestoru brilliantový prsten. V noci sekvestor naložil na povozy i mnoho vzácných věcí velkostatkáře a ze zlosti, že musí odejíti snad zapálil mandele pšenice na poli, které k ránu té noci shořely.

Starý Romaněnko byl dobrák a poctivec, nedal jej ani stíhati.

Po návratu z druhé cesty přinesli poslové do Čechohradu

nejen vyřízení ale i ukázky hroznů, ovoce a jiných plodin, které se rodí v novém domově.

Rychle prodávámy pozemky a to velmi levně, které vesměs skoupilo několik zámožných krajanů. Nejhůře bylo zadluženým, neboť vymáhány věřiteli dlužující částky tak, že většina vyjíždě-la s nepatrnými prostředky z Čechohradu, nemluvě o bezzemcích.

Z Čechohradu vyjelo dvacet povozů jen s nejnutnějšími věcmi, jako železným nádobím k vaření, nástroji, hosp. nářadím a oděvem. Ostatní měli vyjeti za týden po uspořádání svých záležitostí. Jízda dála se tou cestou po které před 18. lety ubírala se poslední výprava z Čech. Cestou budí pozornost a zvědavost, nikdo však nezná kraje a osady kam putují. Teprve za Oděsou jednotlivci varují výpravu od jízdy, že tam hůře než kde jinde, v suchém létě samý prach a tvrdá hlína, v deštivém počasí, bezedná bah-niska. Čím více se blížili k cíli tím častěji slyšeli totéž. Mnozí již hodlali se vrátiti zpět, jen Jan Hondl který prodal 30 des. za 600 rub. a nich většina ušla na zaplacení dluhů naléhal na pokračování v cestě, připomínaje, že vše prodali a nikdo jim po návratu pozemky nevrátí a spoléhaje se na vylíčení kraje svý-mi důvěrníky. K večeru přibyli do Tatar-Baurče. Statkář poslal jim tři ovce k večeři a časně ráno přišel se správcem do tábora. Každého podáním ruky a vlídnými slovy přivítal a přál všem aby se jim dobře dařilo v novém domově, byli zdrávi, spokojeni a šťastni. Slíbil jim, že bude vždy jich přítelem a och-ráncem. Všichni pochopili, že statkář jest povahy vlídné a spravedlivý. Uklidněni odebrali se se správcem prohlédnouti zakoupené pozemky.

Správce vedl je půl hodiny od vesnice, do kopců, mezi výmo-li a strže a jal se vysvětlovati kam sahají jich pozemky.

Všichni hleděli strnule na vysoké kopce a tázali se, kde jsou vinice, správce odvětil na opačné straně a patří k velkostatku a za zahrady ukázal ovocná křoviska roztroušena na stráních. Nastal šum, správce podotkl, vaši důvěrníci viděli na vlastní oči krajinu, nezastřeli jsme ani kopců ani roklí. S reptáním vrátili se k povozům aby zvěstovali ostatním co shledali.

Nastalo láteření na důvěrníky, pláč a nářek žen a nikomu se nechtělo zajeti na koupené pozemky. Jedni radi-li zanechati závdavky a vrátiti se, druzí byli pro oznámení. Usneseno dočkati se příjezdu ostatních.

Po příjezdu ostatních usneseno setrvati. Pozemky rozdělem a započato se stavbou. Správce s velkostatkářem často přicházeli a těšili osadníky.

Osadě dán název Novohrad.

Často připomínal velkostatkář krajanům aby se postarali o zápis na svůj majetek, dokud on živ, jinak kdyby byli nuceni vymáhati jej od jeho synů, bylo by ale to, že jsou podvodníci.

Krajané zahájili kroky k dosažení zápisu, ale narazili na překážky. Sousední statkář, přítel syna Gerasima který dlel v 18. letém vyhnanství za nihilistické hnutí, staral se všemi silami aby Čechy vypudil, hrozil častými živelními pohromami, neúrodou. Když Čechové k hrozbám byli lhostejní podplatil Kahulského notáře aby věc Čechů protahoval. Tento když krajané naléhali odvětil, že to potrvá déle, než bude věc úředně provedena, poněvadž kupní smlouva musí býti zaslána do Kyšiněva k potvrzení. Na naléhání krajanů tato konečně odeslána.

Náhodou dověděl se krajan Mikuláš Bavlnka, učitel Ryšelevského gymnasia v Oděse, tehdy již ruský státní příslušník, že se v Besarabii utvořila česká kolonie. Přijel do Novohradu a na rovných právách s ostatními dal sobě zapsati 150 des. pozemků. Nechal si postaviti domek a budoucně každé prázdniny trávil v Novohradě. Účel jeho byl ten aby přiměl krajany k tomu aby přestoupili na pravoslaví a tím získali větší důvěry u tamních úřadů, které Čechům ne příliš důvěřovaly. Po dobu prázdnin přemlouval krajany k přestoupení, připomněl dějiny, kdy národ český mnoho trpěl od Němců, papežů a katolických hodnostářů, kteří později šli ruku v ruce proti českému národu. Dokazoval, že pravé slovanské náboženství dědictví sv. Cyrila a Metoděje se udrželo čistým pouze v Rusku, v nové jich slovanské vlasti, kterou je potřebí milovati a to dokáže se pouze spojením s ruským národem v jednotné víře.

Odpor některých krajanů ponenáhlu slábl, když katolický kněz z dalekého Izmailu jen zřídka kdy přijížděl do Novohradu. Tak konečně docílil toho, že v roce 1889. většina krajanů svolila k přestoupení. Krajan Bavlnka dopsal biskupu a arcibiskupu, však tito nejevili žádného zájmu o tuto věc.

Konečně když se Bavlnka obrátil na vyšší církevní úřady byl posléze pozván k arcibiskupu Sergeji, kde předložil seznam hodlajících přestoupiti a svůj účel, odtrhnouti Čechy od Rakouska a zničiti v nich každou sympatii k státu kde oni vyrostli a učiniti z nich pravých pravoslavných, věrných poddaných svého ruského cara a státu.

Zároveň žádal, aby jakmile Čechové přestoupí na pravoslaví, byla otevřena církevní škola v Novohradu. Bylo mu to slíbeno a po návrhu Bavlnky učitelem ustanoven krajan Jan Horák, který ovládal ruský jazyk a do svého přesídlení do Novohradu byl českým učitelem v Čechohradě.

Vybráni byli dva hoši a to Josef Šamek a Vojtěch Karásek, kteří byli hnedle umístění v semináři v Kyšiněvě a tamtéž v klášterní škole připravováni.

Na podzim skutečně Čechové přestoupili k pravoslaví, mimo rodiny Vavřínové a Bujanovskové, a církevní škola otevřena. Nebylo však školní budovy, krajan Bavlnka přenechal svůj dům k užívání, dokud církevní úřady nepostaví školu. Slíbeno taktéž postavení chrámu. Krajané kopali kámen a vozili jej na ukázané místo.

Církevní úřady našly, že kněz v Larze kam byli Čechové při pojení má malé vzdělání a proto zapovězeno jemu vyučovati náboženství v Novohradě a sděleno jemu, že bude přeložen na jinou farnost. O všem tom nikdo z krajanů nevěděl. Do té doby vždy vlídně jednal s krajany a každý si jej vážil. Když však obdržel zprávu, že musí opustiti Larzu, kde jeho praděd, děd a otec do smrti sloužili, vzplanul záští k Čechům. Když přijeli Čechové s novorozenými ku křtu, vítal je s nadávkou a vyhnal z chrámu. Mrtvých nechtěl pohřbívati. Děti zůstavali nekřtěné. Mrtvých pochovávali krajané Šamek a Pluhař sami.

Čechové mlčeli neboť víra nová a Besarabie pro ně cizina. Každý litoval, že uposlechl krajana Bavlnku.

Bavlnka obrátil se k blahočinnému Zlatovu se stížností a obdržel odpověď, že nový kněz v Larzu je již ustanoven.

Příčina proč novoobrácení zůstali bez obřadů a škola bez vyučování náboženství zakládala se v tom, že blahočinný Zlatov, měl dceru nevěstu a vyhlídnutého pro ni ženicha ze seminaristů Bulhara Vladimíra Granického, kterého

hodlal usaditi po vysvěcení a svatbě v Larze.

Konečně dočkali se Čechové zkušeného kněze (chlapce). Navštěvoval často Novohrad a vyučoval ve škole náboženství. Brzy však nadešlo zklamání, neboť mladý kněz stával se velmi praktickým. Žádal aby každý občan každoročně dostavil jemu kupu sena a zavázal se v neděle a svátky vykonávati jemu polní práce, sklízeti a mlátiti jeho úrodu. Taková žádost pobouřila Čechy, čekali, že bude vystavěn chrám v Novohradě a ustanovenému knězi bude potřebí pomáhati, jakmile však zaváží se dostavovat každoročně seno do Largy, pak budou nuceni tak činiti i tehdy, když bude chrám a kněz svůj. Vykonávati polní práce, mlátiti v neděli a svátky, ač nikdy pro sebe nečinili a jemu též nebudou.

Započaly hádky mezi knězem a krajany následkem kterých krajané přestali navštěvovati chrám v Larze a sbírali se ve škole na modlitbu. Brzy obdrželi zákaz modliti se ve škole, uposlechli, avšak do chrámu též nešli a sbírali se ~~ve škole~~ k vykonávání pobožnosti u některého souseda.

Do nejbližší obecní schůze jevil se kněz Pranický a hřmotně prohlásil, že jim zapoví mluviti česky jestli nevyhoví jeho žádostem. Jakmile dotknul se národního cítění krajanů povstala bouře a nehodování, kněz musel rychle opustiti schůzi, tím ztratil úplně veškerou vážnost mezi Čechy. Zanechal vyučování náboženství ve škole tak, že učitel Horák byl nucen sám vyučovati náboženství. Jak vyučoval pravoslavnému náboženství z knih tištěných staroslovanským jazykem, který čísti nedovedl a sám byl nedávno obrácen.

Učiteli Horáku přislíben při jmenování plat církevními úřady. První školní rok se ukončil a učitel mimo slibu, že brzy obdrží neobdržel nic. Konečně před počátkem druhého škol. roku obdržel malou výpomoc. Druhý rok opakovalo se totéž a za třetí rok neobdržel úplně nic.

V čís. 1. Eparchiálních Vědomostí 1890 r. opsáno přestoupení Čechů v Novohradě k pravoslaví a otevření tam církevní školy. Ukázány zásluhy pravoslavných kněží v tom bohumilém díle. Tamtéž ukázáno, že učitel Ryšelevského gymnasia M. Bavlinka dal na jeden rok svůj dům k bezplatnému užívání a z jara, že Čechové slíbili postaviti školní budovu a

chrám, se samostatnou farností a svými prostředky vydržovati církevní sloužící a knězi ustanoviti pevný plat.

Čechové byli úplně nemajetní a nebylo prostředků ani k stavbě školy, na to chrámu a s tím souvisejících platů celému církevnímu fryčtu.

Před přestoupením bylo jim slíbeno arcibiskupem Sergejem, že jim škola a chrám budou postaveny a vydržovány. Čechové slíbili, že pomohou pracovní silou a povozy. Brzy však na slib Čechům zapomenuto úplně.

Tři léta chodili krajané z úřadu na úřad aby dosáhli schválení kupní smlouvy a zápisu, však stále marně.

Starý Romaněnko náhle zemřel. Po pohřbu, kterého se celá osada súčastnila, vyslána deputace k notáři a žádala předložení původní smlouvy, učiněné důvěrníky a tu shledáno, že schází několik jmen kupujících, nedbalost to důvěrníků.

Notář radil aby se shodli s novým nástupcem v té věci. Čechové věděli dobře, že s novým pánem těžko co vyřídí a proto radili se jak by věc napraviti. Ačkoliv krajina byla hornatá skýtala dobrou úrodu, že se všem vedlo dobře a mnozí měli již slušné úspory.

Nastalo však deštivé počasí, které trvalo několik neděl. Půda se proměnila v bahnisko, že nelze bylo nikam vyjeti. Vypukla zimnice, které podléhal jeden za druhým. Lékař a nemocnice nalezaly se v Kahulu, kam bylo daleko. Když mnozí podlehli nemoci, ustanoveno odvážeti nemocných na obecní útraty do nemocnice tak, že den co den putoval povoz s nemocnými k městu.

V poslední vůli starého Romaněnky byl odstavec o podepsání kupní smlouvy Čechům synem Štěpánem. V tu dobu vrátil se syn Romaněnky, bývalý advokát z vyhnanství a první jeho návštěva platila Čechům. Dal svolati schůzi kde prohlásil, že on je pánem pozemků, nazval krajany vetřelci, poukázal na neplatnost jich smlouvy a žádal o uzavření nové smlouvy a zaplacení, jinak, že jich dá vyštvati. Když se krajané postavili na odpor pohrozil jim a odejel.

Pozval do Kyšiněva bratry a sestru, vysvětlil jim položení Čechů a neplatnost smlouvy. Řek jim že pozemky zaprodány za poloviční cenu a žádal aby všichni zakročili o zrušení smlouvy a pozdější prodej pozemků dílky, těm kteří nabídnou nejvíce.

Jelikož každý žil v jiném městě smluveno, že dali vyhotoviti prohlášení, že velkostatek je majetkem nejstaršího bratra Gerasima a podíly jim byly vyplacené a tím měl Gerasim možnost vystoupiti proti Čechům, co se jim za krátko nevyplatilo. Gerasim odprodával kus po kuse, aniž by jim co dal. Když kroky jich proti jednání bratra nevedly k cíli, udali jej sourozenci pro podvod soudu. Gerasim stále vyhledával kličky a protahoval soudní řízení a vesele odprodával dále.

Krajané shodli se, že raději přinesou peněžní oběť, jen aby se domohli kupní smlouvy. Vysláni sousedé Šímek a Chalupník k vyjednávání s Gerasimem Romaněnkem, který po dlouhém vyjednávání konečně slíbil, že učiní co ustanovil otec. Upřímní se uspokojili. Když po nějaké době přeptávali se opět po stavu věcí, sděleno jim, že k vůli nim má soudy s příbuznými, proto aby ještě nějaký čas posečkali. Čekalo se opět. Po půl roce uloženo prostředníkům aby vymohli na statkáři písemné vyjádření, že nejdéle do roku záležitost urovná. Vyhověno jim a mimo toho se G. Romaněnko zavázal, že doplní ve smlouvě to, co bylo opomenuto. Sestavena u notáře listina, stanovící lhůtu, při tom však dovedl G. Romaněnko změniti obsah staré smlouvy a mimo to vynechal řadu jmen a příjmení. Po uplynutí lhůty sám upozornil naléhající naň Čechy na vady smlouvy, poukazuje, že jen ty zdržují, do podání k úřednímu schválení, že třeba vady odstraniti a věc projednati s notářem v Kahula a úřadem v Kyšiněvě. Chtějí-li záležitost urychliti, že je ochoten s nimi jeti. Počalo bezkonečné jezdění v Kyšiněv, Kahul a Oděsu, s důvěrníky. Výdaje na jízdy a útraty sbírány z desjatiny.

Romaněnko dovedl vždy věc tak zaříditi, že nebrala konce, co se táhla plné čtyři roky. Když krajané viděli bezplodnost stálých útrat s jízdou, propukla nevole proti statkáři i svým důvěrníkům, že jich zaprodali. Tito se hájili jak jen dovedli. Statkář na domluvy krajanů pohrozil, že je vyžene z vesnice nedají-li mu pokoje. V těchto různicích nevzpoměli zakročiti o úřední prohlášení Novohradu za samostatnou obec, propásli ustanovenou lhůtu a jejich osad zůstala jen součástí Tatar-Baurče.

Záhy obdrželi všichni z Kahulu listiny vručené každé mu proti potvrzení. Jaké bylo ustrnutí všech když seznali, že jsou to žaloby statkáře na každého souseda za vykácený les, za který žádal 40.000 rub. a zároveň k žalobě připojena soudní výpověď z vesnice na půl roku.

Propukl všeobecný nářek, bědování a zoufalost. Soused Zamek povzbudil všech, když provolal: „Sousedé! Nedáme se! Vzpamatujte se! Nehneme se z osady! Nikdo na světe nedovede nám vyrvati, co nám patří! Povstaňme všichni na obranu svých práv!“

Všichni se uklidnili, jen Anna Hondlová z bázně před budoucností svých dětí, se pomátla na rozumu. Zanechala bez péče kojence a bloudila po polích. Pouze na noc se vracela domu. Na domluvy svého muže se sice uklidnila, až jednoho dne když všichni usnali vytratila se z domu. Muže vzbudil pláč dítěte a jal se po ní pátrati, našel ji v rákosí u rybníka. Přived ji zpět do statku a uložil. Když však muž usnul, vstala, schovala lampu pod postel, vynula náušnice a s kusem provazu spěchala na půdu. Ráno muž pátral po ní marno ve všech místnostech, svolal sousedy na pomoc a pátráno po okolí, však marně. Tu napadlo souseda Žižku aby se ohledl po půdě. Anna visela na trámě, soused spěchal dolu a na jeho pokřik sebralo se několik sousedů na půdu, někteří litovali ubohou, jiní ji láteřili co vyvedla hodnému muži. Jak bývá surovím zvykem, vytál ji jeden ze sousedů několik políčků a druhý ji rozhoupal tak, že se dotýkala diváků. Z pověry, že koho se dotkne klátící se oběšenec bude míti neštěstí, prchali všichni dolu, starý Krosman neuchnul se včas, zasažen mrtvolou až se zapotácel a v leknutí dal se do křiku. Než se vzpamatoval byli všichni pryč a syn jeho ve spěchu strhl žebřík za sebou. Stařec volal a prosil zoufale aby ho nenechávali s oběšenou. Nikdo jej snad neslyšel. Když po chvíli vyšel Hondl na dvůr pomohl starci dolu který se chvěl a vyrážel nesouvislé zvuky. Uložili jej na lože z kterého však nepovstal. Třetí den zemřel. Mrtvola visela 10 dní na půdě do příbytí soudní komise.

Svolána schůze a ujednáno obrátiti se k zkušenému advokátu na radu. Vysláni krajané Jedlička a Chalupník

do Oděsy, kteří po doporučení známých našli dobrého advokáta, ten po prozkoumání je ujistil, že věc skončí dobře. Na velkostatku nebylo lesů, jen křoviny, které musely býti vymítěné, aby půda mohla býti obdělána. Podal odvolání proti rozsudku a docílil, že soud výpověď z vesnice zamítl a požadavek Romaněnky zmírnil na polovici. Romaněnko dokázal, že někteří vesničané skutečně z pouhé neznalosti odnesli několik doubků z jeho pozemků. Tato okolnost, aby celá osada měla platiti 20.000 rub. za unesených jednotlivci několika doubků, přiměla na přání Čechů advokáta podati odvolání, žádano aby byli k náhradě přidržení jen ti, kteří skutečně sahli na majetek velkostatkářů a aby škoda byla komisí vyšetřena.

Jakkoliv byl advokát Bohatecký zastupující Čechy obratný, dovedl Romaněnka různymi odklady mařiti jeho snahy.

Po nějakém čase vysláni krajané Jedlička a Chalupník opět do Oděsy aby se poptali v jakém stavu se nachází jejich dílo.

Při besedě s krajanem Bavlnkou, který se častěji informoval o stavu díla, došli k přesvědčení, že s Romaněnkem nic nespraví a jediná možná záchrana a naděje je car. Bavlnka sestavil žádost, s podrobným vylíčením všech útrap a obětí které již přineseny. Ujednáno žádost podati osobně caru, který se nacházel na krátký pobyt v Jaltě.

S novou nadějí vrátili se domů. Žádost podepsána všemi a vybráni opět krajané Jedlička, Chalupník a Samek, tento jako dobrý řečník a obeznámený s poměry v Jaltě, neboť po svém příjezdu na Rus, pracoval jako číšník v restauraci krajana Híbla, kde častěji obsluhoval cara a korunního prince. Nebylo naděje, že podaná žádost o připuštění k audienci byla by rychle vyřízena, neboť car měl již v krátce odjeti, proto na radu krajana Hýbla, odebrali se na méně frekventované místo, kde vyčkávali až car pojede mimo, což on každodenně činil.

Když se car obklopen jezdci blížil postoupili naši důvěrníci proti němu a poklekli, rázem byli obklopeni jízdou a policisty, kteří snažili se je odstraniti. Car zpozoroval co se děje, velel zastaviti. Na to řekal Samek, zvedl žádost nad hlavu a zvolal: „Milosrdenství veličenstvo! Ustrňte se nad utiskovanými!“ Car poručil žádost přijati a ubíral

se dále. Čechové odvedeni na policejní strážnici a podrobeni výslechu. Policisté odvedli jich do hotelu kde byli ubytováni a ohlášeno jim, že nesmí se vzdáliti. Samek hned odeslal zprávu do Novohradu, že vykonali poručené a očekávají vyřízení. Ještě téhož večera přišli k nim dva carští gardisté a vyřizovali, aby Čechové na carův rozkaz druhý den o 11. hod. dostavili se k caru.

S tlukoucím srdcem očekávali v místnosti kam byli uvedeni, když vešel car, uklonili se hluboce. Car pokynul aby přistoupili blíže a vybídl je aby bez ostychu řekli pravdu.

Samek stručně vylíčil caru, čeho zažili osadníci s Gerasimem Romaněnkem. Car po vyslechnutí svraštil obočí a pravil „Je li vůbec možno, co mi pravíte?" Samek odvětil: „A přece svatá pravda, ručí za ni celá ves!" „Od nihilisty nemůžeme se jiného nadíti." Car přisvědčil a pravil: „Vraťte se domu s klidnou myslí, dostane se vám spravedlnosti. Romaněnko musí splniti svou povinnost!" Car ještě se vyptával na poměry v české osadě a Čechy propustil.

S radostí vraceli se krajané do bytu. Policie obdržela z kabinetní kanceláře pokyn, aby nebylo činěno Čechům nepříjemností. Toho samého dne vraceli se kvapně domů aby potěšili ostatních.

Zároveň s krajany přijela vyšetřující komise, která vyšetřovala jak v Novohradě, tak i v Tatar-Baurči vše týkající se českých osadníků a statkáře Romaněnky. Přehlédnuta soudní díla, zápisy u notáře a uplacené krajany částky v bance.

Když Romaněnko uviděl, že nucen bude kupní smlouvu podepsati, staral se všemožně Čechům škoditi prostřednictvím svých přátel. Nejednou okolní statkáři přeorávali již zasetá česká pole, poukazujíce, že jsou jim statkářem pronajata, to samé činili i lidé Romaněnkovi.

Cíl Romaněnkův byl strhnouti krajany k nerozvážným činům, avšak na radu krajana Bavlnky, staří rozvážní sousedé krotili rozbouřené krajany.

Vystaveny hlídky po polích. Když jednoho dne pod vedením samého Romaněnky přijelo 20 pluhů na české pozemky, aby přeoravali již osetá česká pole, zazvoněno na poplach a po krátké, takřka válečné poradě, zapřáh každý

hospodář do vozu. Uhaněno na ohrožené pozemky, kde sestavena na příč vozová hradba. Romaněnko seděl na koni a štval své lidi proti Čechům, tito však se báli ozbrojených Čechů. Staří vystoupili a hleděli v dobrém přiměti Romaněnku se svými lidmi k ústupu, slyšeli však jen hrozby a nadávky. Tak stáli proti sobě drahnou chvíli. Když rozvážní sousedé viděli, že nedovedou udržeti rozzuřenou mládež, která se chtěla vrhnouti na škůdce, poručili většině vysekávati blízké roští a snášeti hromady plevele s mezí. Plevel a roští sneseno na hromady před vozy, vál silný vítr v stranu Romaněnky a jeho lidu, hromady pak zapáleny. Dým valil se proti škůdcům kterým dobytek se plašil a sami se dusili a slzeli. Mládež stále nosila nové a nové hromady roští a s ohněm postupováno do předu tak, že Romaněnko nucen byl s pole ustoupiti.

Později spásáno obilí na českých polích. Jednoho dne podařilo se zajati 300 ovec na poli krajana Bohatého, pasáci prchli, ovce zahnány do stání. Vyslaná komise na pole, odhadla velikou škodu. Žádána náhrada na majiteli ovcí Multánu kterou tento nechtěl dáti, odvolávaje se, že má povolení k výpasu od statkáře Romaněnky a žádal aby ovce byly vypuštěné. Když jemu nebylo vyhověno přepadlo více osob v noci stráže u ovcí, a ovce vypuštěné a odháněné. Bohatý popad hůlku s kladívkem na konci a vyběhl z domu. Multán postavil se jemu na odpor a tu Bohatý zasadil jemu tři rány do hlavy, ten se převalil a do rána skonal. Přibylo 18 četníků s vyšetřující komisí a Bohatý zatčen. Při pitvě mrtvoly našlo se v srdeční krajině mnoho broků a vyšetřováním zjištěno, že to byl skrývající se lupič na hlavu kterého vypsána odměna. Bohatý propuštěn z vazby a umístěn v klášteře v Izmajlu na šestiměsíční pokání.

Po této události přijela tajná carská policie aby zatkla statkáře Romaněnka, tento však uprchl do Kyšiněva, kde byl dopaden. Předloženo jemu vybrati si místo nuceného pobytu a podepsat kupní smlouvu Čechům.

Vyvolil si město Oděsu, kam byl dopraven. Tam ubytoval se v nejlepším hotelu, pozemky zakoupené Čechy zastavil bance za 20.000 rublů, vesele kutil a smlouvu podepsati odřekl.

Když nejvyšší soudní dvůr rozhodl při ve prospěch Čechů

prchl z Odesy do Tatar-Baurče, nakoupil květin, na hlavu si nasadil věnec, na bílý plášť přišpendlil květiny a tak chodil po okolí aby učinil dojem, že je blázen.
Po carském příkazu byl zatčen a umístěn na pozorování do sanatoře, tam uznán úplně normálním. Po té jemu předloženo podepsání kupní smlouvy s Čechy a v případu nevyhovění, poslání do oddálených krajů Sibíře.
Konečně smlouva podepsána a Čechové zadostí, že zbavili se tolika útrap, při hotovení kupních smluv na jednotlivce, souhlasili se uplatiti oděské bance 20.000 rublů za Gerasima Romančenka, na kterou částku byly jich pozemky Romančenkem zastavené.
Na památku, že po povelení cara Alexandra II. byl kup utvrzen, podána žádost, aby Novohrad byl přejmenován na Alexandrohrad a den podepsání kupní smlouvy byl budoucně svátkem novohradským.
Žádost však někde uvázla a odpověď nedošla.
Když učitel Horák od roku 1892 do roku 1895 nedostával plat od církevních úřadu, počala jemu platiti obec a ujednáno, že mimo ruského vyučování bude vyučovati též česky. Vyučovací místnost střídavě najímána.
V 1901. roku počali Čechové na své prostředky stavbu školní budovy. Učitel Horák již se nedočkal uskutečnění svých snah, zemřel nežli byla škola dostavěna.
V 1902. roku přijat obcí učitel Rus Maškevič, který pouze jeden rok vyučoval rusky.
Od roku 1903 – 1918. roku učitelem Rus Ivanov
Staří lidé dbali na čistotu svého jazyka mateřského. Přivezené a objednávané z vlasti české knihy chovány v úctě, hlavně kroniky, které bývaly v zimní večery čtené, při sebranem posluchačstvu. Dětem vštěpována láska k české vlasti a českému národu. České obyčeje udržovány a děti vychovávány v duchu národním.
Vliv šestnáctileté ruské školy a styk s ruskými dětmi málo po málu působil na mládež, která přejímala ruské zvyku a zábavy, ruské čtení a písně. Krok za krokem národní cítění hasínalo.
Přibytí českých zajatců a dvouletý pobyt jich v Novohradě

vzpružil všech, přivezené národní písně, utvořen kroužek divad. ochotníků. Sehráno několik divadel, pořádány zábavy a vyučováno národním tancům. To vše vymýtilo ruský vliv na mládež.

Zásluhu nesou krajané Vladimír Zlámal a Gracián Krbeček oba z Prostějova a taktéž učitel Jaroslav Řezáč, který v roce 1918-19 vyučoval česky za plat 15 rublů mesíčně a stravu, kterou dostával od čísla k číslu.

Do dnes jsou vděčně vzpomínáni všemi krajany.

Po jich odjezdu zamřel kulturní život úplně. Udržely se pouze české písně a narodní tance.

Po zastoupení Rumunska v Besarabii v 1918 r. byla školní budova převzata státem a vydržování učitele odpadlo. První rok vyučoval učitel Manuilov - Besarabec rusko-rumunsky, následující rok učitel Švecov již pouze rumunsky. Dnes vyučují 3 učitelé rumuni 6 tříd a učitelka mat. školky.

Přechod z ruského na rumunský jazyk měl za následek velikou zaostalost tehdejších žáků. Při ruském vyučování prospěch byl mnohem vyšší.

Ač mladší pokolení naučilo se v rum. škole čísti, čtenému však málo který jasně rozuměl a tím ztrácelo chuť ku čtení vůbec. Nejmladší pokolení navštěvujíc 6 let rumunskou školu a nejsouc staršími sourozenci povzbuzováno k sebevzdělání a českému čtení, pohybujíc se mezi rumunským, ruským a bulharským živlem, ztrácelo národní sebeuvědomění a zdálo se, že utone v moři rumunisace. Starého zakalu Čechové druh za druhem odchází.

V roce 1925 prostřednictvím krajana Jana Kolbaby obdrženo ze staré vlasti několik českých knih a založena knihovnička. Knihy byly pilně čtené hlavně staršími lidmi.

Na podzim roku 1933 navštívil příbuzných v Novohradě bývalý učitel v Rusku Římovský. Po svém seznámení s místními poměry znovuzřízen kroužek div. ochotníků v shromažďovací místnosti p. Václava Karáska, který dal svolení probourati stěnu do druhé místnosti kde bylo postaveno jeviště. Nad jeviště opatřen nápis „Kdo se za svůj jazyk stydí - hoden potupy všech lidí."

První představení (zpěvohra) mělo veliký úspěch a také velikou pochvalu sklizela česká hudba p. Vlad. Karáska která bezplatně účinkovala. Přítomno bylo mnoho okolního obyvatelstva, z německých kolonií, ruských, rumunských a bulharských vesnic i města Kahulu.

Mnoho domácích muselo zůstati venku. Žádáno hráti častěji tak, že divadla v době zimní konána pravidelně.

Na žádost krajanů souhlasil se učitel Římovský zůstati v Novohradě a soukromě vyučovati české děti. Po obdržení prozatímního povolení od školního úřadu v Kahulu, započato dne 30. ledna 1934 české vyučování, které navštěvovalo 54 českých a dvě bulharské děti. Začáteční plat učiteli ustanoven 1500 lei měsíčně z ohledu na prohlášení krajana Bujanovského, který poskytne učiteli bezplatný byt a vypomůže hospodářskými produkty do zvelíčení platu učiteli. Dopoledne vyučováno v bytu kr. Bujanovského, odpoledne v uvolněné najemné místnosti rum. školy.

Obráceno se s prosbou na čsl. konsulát v Galaci o české učebnice, kterých zde nebylo. Díky přičinění p. konsula ing. F. Tržického, který projevil upřímný zájem o české vyučování a české osadníky v zapadlé vísce Besarabie, obdrženy učebnice, knihy pro knihovnu a materiál pro přednášky. Probudil se národní duch, krajané poznali, že nejsou osamocení v moři cizoty.

Dne 1. května 1934 když představitel staré, nyní již svobodné vlasti p. konsul Tržický s paní a p. správce konsulátu Kurel s paní zavítali do Novohradu, zůstane pro náš lid nezapomenutelnou událostí. Jaká vzpruha pro zapomínající a zapomenuté. Když vystoupili z vozu a po uvítání p. konsul Tržický pronesl pozdrav všem od osvobozené vlasti, nezůstalo nezarosené oka a slyšen byl tlumený ~~pláč~~ radostní pláč starých a legionářů.

Jak stoupl ve vážnosti náš lid u okolního obyvatelstva, kteří na nás hleděli s patra jako na méněcenné Austriáky. U všech v okolí probudil se zájem o československý národ, jak je veliký, jaká jeho kultura, jak vzdělaný, když představitel jeho zavítal mezi ně chudé, jak s každým vlídně rozmlouvá, ruku podává, radí. Dámy jednají se selkami jako sestrami.

Ač krajané vlastní dostatek pozemků, tyto však byly dosud obdělávány způsobem primitivním, každý hleděl pouze na množství osevní plochy a ne na jakost zpracování. Hnůj svážen do dosti hlubokého potoka, protékajícího středem hlavní ulice, s poukazem, že neabývá času na vyvážku na pole do kopců; když by čas byl, že jsou cesty nesjízdné.

Konaná p. konsulem Tržickým hospodářská přednáška, jeho rady a domluvy padly na úrodnou půdu. Po jeho odjezdu rokováno o jeho přednášce a domluvách, že dozajista je práv a dobře s námi smýšlí. Někteří počali ve volné chvíle voziti hnůj na pole a dnes již jsou přesvědčeni, jaký je rozdíl na hnojených částech proti nehnojeným. Dnes již někteří počínají zakladati hnojiště.

Taktéž velmi nápomocné k hospodářskému vzdělání zdejších krajanů jsou zemědělské knihy, darované min. zeměděl. rep. Československé, z obsahu kterých konají se přednášky a besedy.

Další zásluha o hospodářský rozvoj Novohradu p. konsula Trźického ta, že svým mocným vlivem dopomohl jednomu synku k návštěvě hospodářské školy v Eberhartě na státní útraty a peněžního daru p. min. rady Brdlíka. Rolník Bujanovský následuje příkladu, dal svoji dceru do škol v Československu na vlastní útraty.

Úplná neúroda v 1933 roku a nízké ceny hospod. produktů měly za následek, že mnoho krajanů nemohlo zaplatiti učiteli za vyučování, nemluvě o zvýšení platu. Darem p. konsula Tržického, 2000 lei na sociální potřeby, zaplaceno učiteli za školní rok 1934. Od září 1934 učitel nedostává plat, jsa odkázán na podporu z vlasti.

Svépomocí zámožnejších občanů pořízeny lavice, tabule; najmuta místnost pro školu a zaopatřeno topivo.

V září uspořádán Českoslov.-rumunským sdružením zájezd do Novohrádu. Hosté byli přítomni slavnostnímu odevzdání půdy bezzemcům rumunskými úřady.

Na památku zájezdu bylo nazváno 5 ulic v české části Novohradu těmito jmény: 1. Pres. T. G. Masaryka, 2. Dr. E. Beneše, 3. Dr. A. Švehly, 4. Staňkova, 5. Hodžova.

V zimní měsíce uspořádamy večerní kursy českého jazyka pro dospělé.

Loňský a letoší rok vysázeno mnoho ovocného stromoví tak, že dnešní stav ovocních stromů překročil 5000.

Krajané vlastní 47 ha vinic. Na víno je slabý odbyt, nejbližší lihovar 8 km vzdálen, kupuje víno po 20 bani za stupeň a kilogram. Hostinští z Kahulu platí asi 2-2·30 lei za kg stolového vína. Následek špatného odbytu a levných cen je, že se mnoho pije v některých rodinách.

Zavádí se včelařství, pěstění bource morušového a letos po prvé oseto 20 ha soji.

Činí se pokusy s umělými hnojivy které obdržemy v množství 3300 kg z Československa.

Za kulturní rozvoj a udržení české školy jsou krajané novohradšti povinnováni díky min. škol. a nár. osvěty, spolku „Komenský", Zahraničnímu ústavu, Matici školské, škole a jed. Orel v Jaroměřicích nad Rok., p. O. Tučkovi který loni naši osadu navštívil jako tramp a všemožně se stará o nás a naši českou školu. Měšť. škole v Čáchovicích a široké české veřejnosti.

Dnes Novohrad pomáhá roztroušeným Čechům v okolí Bender a Bolohradu, půjčováním knih a učebnic. Učitel Římovský bude v době prázdnin vyučovati bezplatně několik tamních českých dětí, které za tím účelem prázdniny provedou v Novohradu.

Pozoruhodný je vzrůst Čechů v Novohradě, od 1/I. 34 do 1/I. 35 vzrůst činí 37 osob.

Dnešní stav je: 65 rodin z nich 6 smíšených, vzrostlých 123, dětí 164.

Počet všeho obyvatelstva Novohradu jest 743 a z nich Čechů 287, Rusů 283, Bulharů 99, Rumunů 74.

K vzrůstu obyvatelstva poznamenávám dva pozoruhodné případy: Paní Ludmila Karásková roz. Rambousková 66 let, měla 17 dětí: dnes živých 12, mrtvých 2, vnuků: 34, živých dnes 27, mrtvých 7, pravnuků: 2.

Anna Bujanovská, 89 let roz. Hoštova, 18 dětí, třikráte dvojčata, po dnes živých 2, mrtvých 16, vnuků: 50, živých 33, mrtvých 17, pravnuků: 57, živých 45, mrtvých 12.

Paní Rozalie Rambousková roz. Režnová, která se před válkou vystěhovala do Ruska měla 21 dětí.

Panuje zde hojnost pověr. Nemoce všech druhů léčí se zaříkáváním a pouštěním krve.

V jakém prostředí žijí naši krajané v Besarabii dosvědčí dvě pravdivé episodky:

I. V 1932 r. zemřel ruskému rolníku Šidčenkovi vzrostlý syn Jan. Nebylo peněz a proto pochován bez obuvi. V 1934 r. zemřelo dítě jeho sestry které pochováváno do téhož hrobu. Při té příležitosti otevřena rakev Jana a jeho sestra přinesla pár boxových střevíců nových mrtvému a zanaříkala: „Bratříčku Jene, nezlob se na mne, že jsi nedostal střevíce do rakve, teď ti je dávám, obuj si je sám, neb nohy ti práchniví, obout jich nelze, nenechávej jich zde, vezmi je sebou a nos jich na zdraví na onom světě.“ Střevíce vložené do rakve a ostatní malí sourozenci chodili v zimě polo bosí.

II. V 1918 r. zemřela v Novohradě provdaná v Kahulu Kaliostrátova. Pochována v zelených svatebních šatech z těžkého hedvábí. V 1933 r. zemřel hošík její sestry provdané Žižkové (Rus.) Bratři Kaliostrátovi kopali hrob hošíku vedle tety, když dokopali se stranou rakve sestřiny zatáhli tuto do nového hrobu a otevřeli. Hedvábné šaty na kostře byly široké a postranní půle sukně dosud nesetlelé. Bratři nesetlelé částky s kostry otrhali a nechali našíti čepiček všem dětem z příbuzenstva.

Panuje zde mnoho pověr, čar a různá zaříkávání. Lékaři daleko, v nemocnicích léčení je drahé, každá nemoc se zažehnává jinak i mezi krajany jsou zažehnávačky. Lékařská pomoc se vyhledává, když je již pozdě.

Rumunská škola omezené žáky a ty, kteří zanedbávají návštěvu školy, neb úplně nechodí aniž by se postarala o nápravu, nechává opakovati první třídu po dva - tři roky a konečně je vyloučí ze školy tak, že

je mnoho dětí 12-letých a výše úplnými anal-
fabety. Propuštěným a nenavštěvujícím ru-
munskou školu se zapovídá návštěva čes-
ké školy.

Kronika sestavena podle vyprávění
nejstarších pamětníků, Anny Bujanovské
a Václava Jedličky narozených v Čechách,
Ludmily Karáskové a Vincence Balase
narozených v Krymnici a výpisů z úřed-
ních a soudních aktů.